

ΦΥΣΗ ΚΑΙ ΜΟΥΣΙΚΗ *

ΤΟΥ Κ. ΒΑΣΟΥ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΠΟΥΛΟΥ

ΓΕΝΙΚΟΥ ΓΡΑΜΜΑΤΕΩΣ ΤΗΣ Ο. Ε. Σ. Ε.

Ἡ φύση εἶταν ἢ κατ' ἐξοχήν πηγὴ ἐμπνεύσεως γιὰ τοὺς ἀρχαίους Ἕλληνας. Ἡ ἴδια ἢ θρησκεία τους δὲν εἶναι παρὰ μιὰ ἐξιδανίκευση τῶν φυσικῶν δυνάμεων, τῶν φαινομένων καὶ ροπῶν ποὺ ἰδιαίτερα συμβολίζει ἡ λατρεία ἑνὸς τραγοπόδη Θεοῦ τῆς Ἀρκადίας, τοῦ ΠΑΝΟΣ, μὲ τὴν πολύμορφη καὶ πολύπλευρη σημασία του. Μιὰ ἀπὸ τὶς σημασίες καὶ τὶς ἔννοιες αὐτὲς κρύβεται στὴ δημιουργία τοῦ βουκολικοῦ τραγουδιοῦ μὲ τὴ θεία φλογέρα μέσα στὰ δάση. Τὸ τραγούδι αὐτὸ δὲν κάνει τίποτε ἄλλο παρὰ νὰ εἶναι ὁ ἀντίλαλος τῶν μύριων φωνῶν ποὺ ἔχει ἡ φύση καὶ ποὺ φυσικός του διάδοχος εἶναι τὸ δημοτικὸ μας τραγούδι, ποὺ ἔχει ἐπιβιώσει ἕως τὶς ἡμέρες μας. Πιὸ πέρα οἱ Μοῦσες συμβολίζουν τὴ βασικὴ σημασία ποὺ ἔδιναν οἱ ἀρχαῖοι στὴ μουσική. Ὁ θεὸς Ἀπόλλων καὶ ὁ θεῖος Ὀρφεὺς μορφοποιοῦν μουσικὰ τοὺς πόνους τοῦ ἀνθρώπου καὶ τῶν θεῶν, τὸ δέος καὶ τὸ θαυμασμὸ τῶν ἀνθρώπων μπροστὰ στὴ φύση.

Τὰ πανανθρώπινα καὶ αἰώνια θέματα τῶν κλασικῶν τραγουδιῶν τοῦ Σοφοκλῆ, τοῦ Εὐριπίδη τοῦ Αἰσχύλου, εἶχαν ὅλα μουσικὴ συνοδεία, ὑπόκρουση ὅπως λέμε σήμερα, καὶ ὁ ἀρχαῖος χορὸς αὐτὸν τὸν σκοπὸ ἐπιτελοῦσε. Καὶ οἱ παραστάσεις δινόντανε πάντα στὸ ὕπαιθρο. Ὁ κλειστὸς χῶρος εἶχεν ἀποκλεισθῆ γιὰ τὶς πνευματικὲς ἀπολαύσεις. Γι' αὐτὸ δὲ σὲ ὅλες τὶς ἀρχαῖες τοποθεσίες συναντοῦμε πάντα συνυφασμένο τὸ τρίπτυχο: ΝΑΟΣ, ΓΥΜΝΑΣΤΗΡΙΟ, ΘΕΑΤΡΟ ποὺ δείχνει τὴ πνευματικὴ ὀριμότητα καὶ τὸν πολιτισμὸ τῶν ἀρχαίων μας προγόνων. Δείχνει ἕναν ἀξιοθαύμαστο συνδυασμὸ σύγχρονης καλλιέργειας πνεύματος καὶ σώματος. Χρειάστηκε χιλιάδες χρόνια ἢ ἀνθρωπότητα γιὰ νὰ ξαναγυρίσει στὴ βάση αὐτή.

Ὅταν λέμε **Θέατρο** στὴν ἀρχαιότητα, τὸ ἐννοοῦμε συνυφασμένο καὶ μὲ μουσική. Οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνας κατανοοῦσαν ὅτι μόνο μέσα στὴ φύση μποροῦν νὰ ἀντηχήσουν οἱ σάλπιγγες τῆς τέχνης καὶ νὰ μεταδώσουν στὸ λαὸ τὴν αἰσθητικὴ συγκίνηση.

Ἀπὸ τὸν θεῖον Ὀρφέα ἕως τὴν Ἀναγέννηση, καὶ ἀπὸ ἐκεῖ ἴσαμε τὶς τελευταῖες μουσικὲς δημιουργίες —τὶς ἀξιόλογες βέβαια— τοῦ αἰῶνα μας, τὸ φυσιολατρικὸ στοιχεῖο δεσπόζει στὶς ἐμπνεύσεις τῶν μεγάλων συνθετῶν. Μιὰ σειρά μεγάλων καὶ χαρακτηριστικῶν φυσιογνωμιῶν, ὅπως οἱ: Μότσαρτ, Γκλόκ, Βάγνερ, Σοῦμπερτ, Βέμ-

* Ὁμιλία ποὺ ἐδόθη κατὰ τὴν καλλιτεχνικὴ βραδυὰ ποὺ ὀργάνωσε ὁ Ὁμιλὸς μας στὶς 13/12/58.

περ, Ρ. Στράους και ἄλλοι, γιὰ νὰ μὴν ἀναφέρουμε νεωτέρους, μιὰ μεγάλη σειρά μουσουργῶν ποὺ στὴν πυραμίδα τῆς στέκεται ὁ Μπετόβεν, μᾶς δίνουν ἐκλεκτὲς δημιουργίες γεμάτες ἀπὸ τὸ φυσιολατρικὸ στοιχεῖο. Ὁ Μπετόβεν εἶτανε μανιώδης φυσιολάτρης καὶ ἀπὸ τὴ φύση ἀντλοῦσε τὶς ὠραιότερες ἐμπνεύσεις του. Σ' αὐτὴν κατέφευγε γιὰ νὰ ξεκουραστῇ ὅταν τὸν κυνηγοῦσε ἡ παρεξήγηση τῶν ἀνθρώπων καὶ αὐτὴν ὕμνοῦσε, εὐχαριστιώντας τὴν γιὰ τὴ γαλήνη τὴν ξεκούραση καὶ τὴν ἀνανέωση ποὺ τοῦ χάριζε. Ἡ «Ποιμενικὴ Συμφωνία» τοῦ μεγάλου δημιουργοῦ εἶναι ἕνας μεγαλόπνευστος ὕμνος στὴ ΦΥΣΗ, καὶ μιὰ σειρά συμφωνικῶν τοῦ ἀριστουργημάτων καταλήγουν στὴν «Ὡδὴ στὴ χαρά», τὸ ὑπερκόσμιο τραγούδι τῆς 9ης συμφωνίας μὲ στοίχους τοῦ Σίλλερ. Καὶ ὅλη αὐτὴ ἡ φυσιολατρικὴ πλημμύρα στὸ ἔργο τοῦ Μπετόβεν εἶναι δεμένη μὲ μιὰν ὑπέρτατη ψυχικὴ καὶ πνευματικὴ ἀνάσταση, γεμάτη ἀπὸ πανανθρώπινη ἀγάπη καὶ πόθο γιὰ **Εἰρήνη**. Ὁ Μπετόβεν παρατηρεῖ τὴ σοφὰ ρυθμισμένη λειτουργία τῆς φύσης, τὴ συγκρίνει μὲ τὴν ἀνθρώπινη κοινωνία καὶ διαμαρτύρεται γιὰ τὴν παραφωνία ὠρισμένων ἐκδηλώσεων τοῦ ἀνθρώπου, διαμαρτύρεται γιὰ τὸ ἀλληλοφάγωμα καὶ τοὺς πολέμους, καὶ ὑψώνει τὴ φωνή του γιὰ νὰ πείσει τοὺς ἀνθρώπους νὰ ζήσουν εἰρηνικὰ μέσα στὸ ἀρμονικὸ φυσικὸ περιβάλλον.

Αὐτὸν τὸν συγκεκρισμὸ, αὐτὴν τὴν ἀλληλοεξάρτηση θέλω νὰ τονίσω μὲ τὰ λίγα αὐτὰ λόγια. Ἡ μουσικὴ εἶναι ἄρρηκτα δεμένη μὲ τὴ φύση. Ὅπως μέσα στὴ μεγάλη καὶ ἐπιεικῆ ἀγκαλιά τῆς λησμονοῦμε τὶς λύπες καὶ τὶς ἀνθρώπινες μικρότητες, κάτω ἀπὸ τὴν πηγαία μουσικὴ ποὺ μᾶς ψυθιρίζουν τὰ δέντρα, γέρνοντας τὶς κορφές τους, ποὺ μᾶς σιγολένε οἱ αὐλοὶ ποὺ παίζει ὁ ἀέρας περνώντας ἀνάμεσα ἀπὸ τὰ δάση, τὰ ρουμάνια κπὶ τὶς χαράδρες, κάτω ἀπὸ τὴ μαγευτικὴ ὀρχήστρα ποὺ συνθέτουν τὸ σπάσιμο τοῦ κύματος, τὸ κελάϊδισμα τῶν πουλιῶν καὶ ἡ ἠχὼ τοῦ βουνοῦ καὶ τοῦ δάσους, ἔτσι καὶ μὲ τὴ μουσικὴ ποὺ ἔχει δημιουργήσει ὁ ἀνθρώπος, νιώθουμε τὴν ἴδια **ἀφαίρεση**, ὅπως λέει ἡ ψυχολογία, καὶ ἀνάταση. Καὶ εἶναι ἡ στιγμὴ ἡ πιὸ κατάλληλη γιὰ νὰ δεχτοῦμε τὴν καλλιτεχνικὴ συγκίνηση, τὴν εὐφροσύνη ποὺ θὰ μᾶς πλημμυρίσει μὲ τὸ μουσικὸ ἀκρόαμα.

Ἄς εἶναι ἔμβλημά μας τὰ ἀξέχαστα λόγια τοῦ Μπετόβεν:

«Ὅταν ἐπικοινωνῶ μὲ τὴ ΦΥΣΗ, νιώθω τὸ θεῖον πνεῦμα νὰ μὲ κατακλύζει».